

بررسی اثربخشی دوره‌های آموزش عمومی بورس اوراق بهادار تهران در ارتقا دانش
مالی و فرهنگ‌سازی شرکت‌کنندگان

Exploring the efficiency of stock exchange public training courses in
Tehran to raise the financial knowledge and culture participants

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۱/۴/۱۳، تاریخ دریافت نسخه نهایی: ۱۳۹۱/۱۰/۲۱، تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۲/۲/۶

K. Dorrani.. (Ph.D)

دکتر کمال درانی^۱

Gh.r. Eslami Bidgoli.. (Ph.D)

دکتر غلام‌رضا اسلامی بیدگلی^۲

T. Gohari Nader.. (M.A)

طاهره گوهری نادر^۳

gohari84@gmail.com

Abstract: This study examined the effectiveness of public training courses in Tehran Stock Exchange to promote financial knowledge and culture among the participants. In this study to measure the financial knowledge and culture of the stakeholders is used of the questionnaire and to check the reliability of the questionnaire is used Cronbach's α (alpha). In this stud is used the census method and all participants have been studied in the course of summer in 1390. To test the research questions is used of the dependent T-test. The findings show a positive relationship between education and the promotion of financial knowledge and a culture and this has been quite an effective. Other results of this research through a one-way analysis of variance test and independent T-test Shows the sex, age and education does not affect the effectiveness of training among the participants.

Keywords: education financial knowledge and culture.

چکیده: هدف از این پژوهش بررسی اثربخشی آموزش عمومی بورس اوراق بهادار تهران در ارتقا دانش مالی و گسترش فرهنگ سهام‌داری شرکت‌کنندگان در این دوره‌های آموزشی می‌باشد. در این پژوهش برای اندازه‌گیری میزان ارتقا دانش مالی و گسترش فرهنگ سهام‌داری از پرسش‌نامه محقق‌ساخته استفاده شده و برای بررسی میزان پایایی پرسش‌نامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است. در این پژوهش از روش سرشماری استفاده شده و تمام شرکت‌کنندگان در دوره آموزشی تابستانه سال ۱۳۹۰ مورد بررسی قرار گرفته‌اند. جهت آزمون سوالات پژوهش از آزمون T وابسته استفاده شده است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد، رابطه بین آموزش و ارتقا دانش مالی و فرهنگ‌سازی مثبت بوده و این آموزش‌ها کاملاً اثربخش بوده‌اند. نتایج دیگری که از این پژوهش از طریق آزمون T مستقل و آزمون تحلیل واریانس یک طرفه به‌دست آمده نشان می‌دهد جنس، سن و تحصیلات تاثیری در اثربخشی آموزش در میان شرکت‌کنندگان ندارد.

کلید واژه‌ها: آموزش، دانش مالی، فرهنگ‌سازی

۱. دکترای علوم تربیتی. دانشیار دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران. kdorrani@ut.ac.ir

۲. دکترای مدیریت مالی. دانشیار دانشکده مدیریت دانشگاه تهران.

۳. کارشناس ارشد آموزش بزرگسالان. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران.

مقدمه

کشورهای مختلف دنیا برای دسترسی به رشد اقتصادی، اشتغال مطلوب، کاهش تورم، افزایش سرمایه گذاری و بهبود سایر متغیرهای مطلوب اقتصادی، ناگزیرند از سیستم‌های مالی مطلوبی استفاده نمایند. در نتیجه سیستم‌های مالی خود را به دو گونه انتخاب می‌کنند، ۱- نظام بانک پایگی ۲- نظام بازار پایه

در اغلب کشورهای توسعه‌یافته بازار سرمایه در کانون ساختار مالی قرار دارد و نظام مالی مبتنی بر اوراق بهادار بر این بازار چیره شده است (میرقربانی، ۱۳۸۸).

اما نظام مالی کشور ما همانند سایر کشورهای در حال توسعه مبتنی بر نظام بانک پایگی است، به عبارت دیگر نظام بانک پایگی با داشتن بیشترین سهم (۹۰٪) در تامین منابع مالی جامعه، یک نقش انحصاری را در نظام مالی ایران ایفا می‌کند (میرقربانی، ۱۳۸۸) و بازار سرمایه و بورس تنها ۳/۵ سرمایه‌گذاران را پوشش می‌دهند (رحمانی، ۱۳۸۷، ص ۹).

این در حالی است که نقش کلان بورس اوراق بهادار در رشد صنایع مختلف و نیز تاثیر آن در افزایش رشد اقتصادی کشور و ایجاد بستر سرمایه‌گذاری و گردش سرمایه انکارناپذیر است. در این شرایط است که ضرورت ارتقای دانش مالی و افزایش آگاهی عموم مردم درباره بورس اوراق بهادار (فرهنگسازی) بیش از پیش احساس می‌شود.

در واقع بورس اوراق بهادار می‌تواند از ابزارهای مهم تحقق اهداف اقتصاد کلان یک اقتصاد ملی باشد، اما آن چه مهم است محتوای فعالیت بورس در یک کشور و نه صرف ایجاد آن می‌باشد. طبق تعریفی که از نظام بازار در اقتصاد جهانی وجود دارد پایه اصلی فعالیت بورس را تعداد زیاد مشارکت‌کنندگان در بازار تشکیل می‌دهد (رحمانی، ۱۳۸۷) و از آن‌جا که آموزش و فرهنگسازی می‌تواند نقش مهمی در افزایش مشارکت مردم در بورس اوراق بهادار داشته باشد، بسیار مهم است.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

ما در جهانی زندگی می‌کنیم که در آن تصمیم‌گیری‌های مالی به‌طور فزاینده در حال تبدیل شدن به یکی از پیچیده‌ترین رفتارهای انسان است. در این جهان مردم نیاز به طیف گسترده‌ای از مهارت و دانش‌ها برای انتخاب آگاهانه و مدیریت امور مالی دارند. به‌همین دلیل است که سواد مالی در سراسر جهان مورد توجه دولت‌ها قرار گرفته است. شهروندانی که دارای یک درک قوی از اصول اولیه مالی باشند به احتمال زیاد می‌توانند انتخاب آگاهانه‌تری در این زمینه داشته باشند. دانش مالی می‌تواند به مصرف‌کنندگان در همه سنین و با هر سطح درآمدی کمک کند تا

بررسی اثربخشی دوره‌های آموزش عمومی بورس اوراق بهادار تهران در ارتقا دانش...

بتوانند هزینه‌ها و بدهی‌ها را تحت کنترل نگه دارند. هم‌چنین می‌تواند به خانواده‌ها در به دست آوردن نظم و انضباط برای صرفه‌جویی و سرمایه‌گذاری کمک کند.

در واقع دانش مالی، توانایی مدیریت و ارزیابی امور مالی به‌منظور تصمیم‌گیری‌های محتاطانه برای رسیدن به اهداف زندگی و دستیابی به رفاه مالی است.^۱ (راکو، ۲۰۱۱).

هم‌چنین می‌توان گفت دانش مالی: دانش و مهارت‌های موردنیاز برای تصمیم‌گیری‌های مالی با شایستگی و اعتماد به نفس است.^۲ (بومان، ۲۰۱۰).

در جهان مردم به‌طور فزاینده‌ای در بازارهای مالی فعال شده‌اند، در نتیجه پیچیدگی تصمیم‌گیری‌های مالی که خانواده‌ها با آن‌ها روبرو می‌شوند به‌صورت بی‌سابقه‌ای افزایش یافته است^۳ (ونرویج، لوساردی، ۲۰۱۰).

اما سوال این‌جا است که آیا آن‌ها دارای دانش مالی کافی هستند؟

آیا آن‌ها برای تصمیم‌گیری‌های مالی خود سواد کافی دارند؟

در سال ۲۰۱۰ پژوهشی در امریکا انجام شده است. در این پژوهش ۸۰ درصد از شرکت‌کنندگان از طریق اینترنت و ۲۰ درصد به‌گونه تلفنی مورد مصاحبه قرار گرفته‌اند. سن شرکت‌کنندگان در این پژوهش بین ۲۲ تا ۹۰ سال بوده است. ۳۴ درصد از شرکت‌کنندگان مدرک دانشگاهی داشته و ۵۱ درصد از آن‌ها مرد بوده‌اند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد اکثریت افراد از دانش مالی پایه، مفاهیمی چون، سود و زیان، تورم، ارزش زمانی پول برخوردارند، اما تعداد بسیار کمی از این افراد، فراتر از این مفاهیم اساسی می‌روند، بسیاری از آن‌ها تفاوت بین اوراق قرضه و سهام را نمی‌دانند. هم‌چنین نشان می‌دهد که بی‌سوادی مالی در گروه‌های خاصی از جامعه از جمله، زنان، سالمندان، خانواده‌های مهاجر و افراد با تحصیلات پایین، بیشتر است^۴ (ونرویج و لوساردی، ۲۰۱۰).

هم‌چنین در سال ۲۰۱۰ پژوهشی در امریکا انجام شده است. این پژوهش دارای ۱۳ سوال تشریحی بوده که نشان می‌دهد که شرکت‌کنندگان در این پژوهش، دانش مالی کافی برای تفاوت قائل شدن بین گزینه‌های متعدد سرمایه‌گذاری و فهم خطر ناشی از هر یک را ندارند، به علاوه نشان می‌دهد، دانش مالی به‌خصوص در بین زنان، افراد کم درآمد و کارمندان آموزش و پرورش پایین است. هم‌چنین نشان می‌دهد که این افراد ارزش زمانی پول را نمی‌فهمند^۵ (دوراک و هانلی).

1. Rakow
2. Baumann
3. Vanoroij Lusardi
4. Vanrooij Lusardi
5. Dvorak Hanley

با توجه به نقش مهمی که بازار سرمایه می‌تواند در رشد اقتصادی کشورها داشته باشد، اهمیت ارتقا دانش مالی در سطح جامعه کاملاً مشهود است. اما مطلب مهمی که باید به آن توجه کرد این است که تاکید بیش از حد بر مسائل اقتصادی، می‌تواند باعث بروز مشکلاتی در عرصه‌های اجتماعی و زیست محیطی شود.

این مشکلات از آن‌جا نشأت می‌گیرد که نقش کلیدی فرهنگ در قوام جامعه مورد غفلت قرار گرفته است. اکنون مشخص شده است که مبنای هر نوع توسعه، توسعه فرهنگی است و از آن‌جا که دغدغه اصلی دولت‌ها رسیدن به توسعه همه‌جانبه است و از آن‌جا که مبنای این توسعه، انسان (موجودی فرهنگی) می‌باشد، زیربنای توسعه حقیقی و پایدار توسعه فرهنگی می‌خواهد و لازم است تلاش و کوشش فراوان شود که در ارتقاء سطح فرهنگ جامعه، با توجه به اهداف تعیین شده تلاش مضاعف به‌کار بندیم. (رامشک، ۱۳۸۸).

بدیهی است که نمی‌توان بدون اعتنا به این مقوله مهم، به دنبال ایجاد تغییراتی در ابعاد مختلف جامعه بود. چرا که هرگونه تغییر و تحولی در تمامی ابعاد جامعه اعم از اقتصادی، سیاسی و اجتماعی منوط به نوعی پذیرش فرهنگی، در جامعه می‌باشد.

در هر جامعه‌ای مجموعه‌ای از آداب، رسوم، سنت‌ها، ارزش‌ها، قوانین نوشته و نانوشته و دانش عمومی به شکل فراگیر، وجود دارد که از آن به‌عنوان فرهنگ یاد می‌شود.

بدین ترتیب ایجاد هرگونه تحولی در یکی از ابعاد زندگی انسان، مستلزم تغییر در نوع نگرش و ارزش‌های افراد جامعه می‌باشد. عدم توجه به این مساله، نتیجه‌ای جز از دست رفتن انسجام درونی جامعه به دنبال نخواهد داشت.

بدیهی است که نمی‌توان بدون اعتنا به ویژگی‌های فرهنگ، به دنبال ایجاد تغییراتی در ابعاد مختلف جامعه بود. چراکه هرگونه تغییر و تحولی در تمامی ابعاد جامعه اعم از اقتصادی، سیاسی و اجتماعی منوط به نوعی تغییر و تحول فرهنگی، در جامعه می‌باشد.

طبق تحقیقات انسان‌ها موجودات منحصر به فردی هستند که در سطح فوق العاده به تجدد صفات فرهنگی خود از طریق یادگیری می‌پردازند. از جمله این صفات فرهنگی، به‌عنوان مثال سبک لباس، موسیقی، هنر، غذا، گویش و امرار معاش، مرتب در حال تغییر هستند. زیرا اطلاعاتی که از طریق جامعه کسب می‌شود روی انتخاب افراد تاثیر می‌گذارد^۱ (فلین، ۲۰۱۰).

مردم کشور ما چندان با بازار سرمایه آشنا نیستند و همین امر موجب شده است برای سرمایه‌گذاری بیشتر به سمت بانک‌ها گرایش پیدا کنند. در نتیجه برای انتقال، تثبیت و ترویج

بررسی اثربخشی دوره‌های آموزش عمومی بورس اوراق بهادار تهران در ارتقا دانش...

فرهنگ سهامداری و سرمایه‌گذاری در بازار سرمایه، شناخت دقیق فرهنگ و اطلاع از ویژگی‌های آن ضروری است. یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های فرهنگ، اکتسابی بودن آن است. اکتسابی بودن فرهنگ، یک امر اکتسابی است؛ بدین معنا که نه از طریق وراثت و در قالب الگوهای ژنتیکی، بلکه در قالب یادگیری و تعلیم و تربیت فراگرفته می‌شود. درست به همین خاطر است که با تنوع بسیار فراوان فرهنگ‌ها مواجه هستیم. در حقیقت با استفاده از مکانیزم‌های مختلف یادگیری، فرهنگ از نسلی به نسل دیگر و حتی از جامعه‌ای به جامعه دیگر منتقل می‌شود.

در واقع تعریف مفهوم فرهنگ با تاکید بر اکتسابی بودن آن، عبارت است از: مجموعه الگوها یا هنجارهای رفتاری که از طریق یادگیری از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود. دو ویژگی دیگر فرهنگ عبارت است از: پذیرش اجتماعی وقتی از فرهنگ سخن می‌گوییم، سر و کار ما با اموری است که نوعی مقبولیت اجتماعی یافته و از سطح مقبولیت فردی فراتر رفته‌اند؛ تحول‌پذیری سومین ویژگی فرهنگ که البته با دو ویژگی پیشین نیز در ارتباط است، تحول‌پذیری آن است. اگر فرهنگ امری است که مخاطب آن انسان‌هایی هستند که در یک نظام و گروهی قرار گرفته‌اند، هم به لحاظ روحیات و خلیات و افکار تغییرپذیر آدمی و هم به لحاظ هم‌جواری و تأثیرپذیری از دیگر مجموعه‌های انسانی، که آن‌ها نیز فرهنگی خاص خود دارند، در معرض تغییر و تحول است (جمشیدی، ۱۳۶۸، ص، ۳۹۱).

در این‌جا با توجه به اکتسابی بودن فرهنگ به بیان تحقیقاتی می‌پردازیم که در آن‌ها فرهنگ، آموزش و رفتار انسان‌ها مورد بررسی قرار گرفته است.

در سال ۲۰۱۱ مقاله‌ای تحت عنوان آموزش و فرهنگ به چاپ رسید. در این مقاله به این مطلب اشاره شده است که آموزش قسمتی از فرهنگ و فرهنگ قسمتی از آموزش است. این بدان معناست که آموزش‌های هر ملتی به فرهنگ آن‌ها و فرهنگ هر ملتی به آموزش‌های آن‌ها برمی‌گردد. ما می‌توانیم نتیجه‌گیری کنیم، که فرهنگ و آموزش یک کل جدایی‌ناپذیر هستند.^۱ (دیمووا، ۲۰۱۱).

در سال ۲۰۰۰ در دانشگاه تگزاس تحقیقی تحت عنوان نقش فرهنگ بر رفتار انسان‌ها انجام شد. این تحقیق به این مطلب اشاره می‌کند که فرهنگ بر رفتار اجتماعی افراد نقش به‌سزایی دارد. محقق معتقد است بعضی از تعاریفی که از فرهنگ شده است این مفهوم را می‌رساند که

فرهنگ یک چیز غیرمادی است، در حالی که فرهنگ را می‌توان به صورت فیزیکی به عنوان "بازنمایی‌های ذهنی" هر فرد در نظر گرفت و در جامعه مشاهده کرد.^۱ (کراونک، ۲۰۰۰).

محقق معتقد است اگر فرهنگ مورد نظر را از طریق آموزش‌های مستقیم و غیرمستقیم وارد ذهن افراد کنیم، قطعاً بازنمایی‌های آن به صورت رفتارهای اجتماعی و اقتصادی در جامعه قابل مشاهده خواهد بود.

اگر ما فرهنگ سهام‌داری را به صورت فیزیکی به عنوان "بازنمایی‌های ذهنی در نظر بگیریم، می‌توان ادعا کرد که تعداد سهامداران در هر کشور، نشان‌دهنده میزان گسترش فرهنگ سهام‌داری در آن کشور می‌باشد.

در ایران تعداد افرادی که در بورس به عنوان سرمایه‌گذار حضور دارند، کمتر از ۴ درصد جمعیت کشور را تشکیل می‌دهند (اسلامی بیدگلی). این در حالی است که در کشوری مانند استرالیا نزدیک به ۵۵ درصد از جمعیت بزرگسال استرالیا، در حدود ۸ میلیون نفر، به صورت مستقیم یا غیرمستقیم (از طریق صندوق‌ها) سهامدار هستند و اکثر این سهامداران به‌طور متوسط سابقه طولانی در سهام‌داری دارند^۲ (اسکالی، ۲۰۰۴).

به گزارش مرکز ملی مالکیت کارمندان، حدود ۲۵ میلیون آمریکایی در شرکت‌هایی که کار می‌کنند سهام‌دارند، و به‌طور کلی می‌توان گفت ۵۷ میلیون از مردم این کشور سهامدار هستند، و اکثر این سهامداران بیش از ۳۰ سال سابقه سهام‌داری دارند (مجله تایمز، ۲۰۰۸).

با توجه به این اعداد کاملاً مشخص است که فرهنگ سهام‌داری در استرالیا و آمریکا، نوعی مقبولیت اجتماعی یافته و از سطح مقبولیت فردی فراتر رفته است.

از دیدگاه جامعه‌شناسی، آگاهی‌بخشی، اعمال ضوابط و بسترسازی، اضلاع مثلث فرهنگ‌سازی در حوزه‌های خرد و کلان حیات امروزی به‌شمار می‌رود. بورس اوراق بهادار تهران نیز در پی آن است که با ارتقا دانش مالی افراد، آگاهی آن‌ها را از مفهوم بورس اوراق بهادار افزایش داده و در نهایت فرهنگ سهام‌داری را در کشور گسترش دهد. اما با توجه به درصد سهامداران کاملاً مشخص است که در این زمینه موفقیت زیادی کسب نکرده است.

فرهنگ نه یک چیز که یک پدیده است. فرهنگ در هیچ‌جا به صورت عینی وجود ندارد، بلکه در مغز انسان به صورت درونی شده حضور دارد.

1. Cronk
2. Scully

بررسی اثربخشی دوره‌های آموزش عمومی بورس اوراق بهادار تهران در ارتقا دانش...

عوامل انتقال فرهنگ به‌نوبه خود متفاوتند و به شیوه‌های متفاوت عمل می‌کنند، زیرا برخی از این‌ها مثل رادیو و تلویزیون ابزاری الکترونیکی یا فنی‌اند، حال آن‌که بعضی در ارتباطات متقابل انسان‌ها مشاهده می‌شوند.

اصولاً انتقال فرهنگ به کمک زبان صورت می‌گیرد، ولی نمی‌توان انتقال فرهنگ را انحصاراً به زبان محدود کرد چرا که مثلاً هنرمندان به کمک وسایل ارتباطی خاص خود با دیگران ارتباط برقرار می‌سازند.

با این همه فراگیران، دریافت‌کنندگان فرهنگ هستند و در مواقعی می‌توانند آن‌چه را باید یاد بگیرند به انضمام شیوه یادگیری، به‌دلخواه خود برگزینند.

طبق نظریه یادگیری اجتماعی که توسط آلبرت بندورا ارائه شد، اغلب مردم اطلاعات و رفتارهای جدید را از طریق مشاهده مردمان دیگر یاد می‌گیرند. این نوع یادگیری را که به یادگیری مشاهده‌ای معروف است می‌توان برای توضیح انواع گسترده‌ای از رفتارها به کار برد (مولایی، ۱۳۸۷).

در سال ۱۹۹۷ تحقیقی در دانشگاه کلمبیا تحت عنوان فرهنگ و تکامل یادگیری اجتماعی انجام شد. در این تحقیق یادگیری اجتماعی به‌عنوان کلید انتخاب و رد افراد جامع مطرح شده است. مطالعاتی که در زمینه رفتار انسان‌ها از جمله خویشاوندی، معاشرت، اقتصاد و سیاست انجام شده، نشان می‌دهد که اساس همه این رفتارها در یادگیری اجتماعی قرار دارد^۱ (فلین، ۱۹۹۷).

تحقیقات نشان می‌دهد که آموزش‌های رسمی و غیررسمی (رسانه‌ها) در تسهیل پذیرش ارزش‌های فرهنگی نقش مهمی را ایفا می‌کنند^۲ (بنگواو، ۲۰۱۰).

رسانه‌ها با کارکردهای اطلاع‌رسانی و آگاهی‌بخشی خود، جایگاه مهم و تعیین‌کننده‌ای در رشد و فرهنگ‌سازی جوامع دارند. افراد می‌توانند به‌جای این‌که محدود به یادگیری تقلیدی در مشاهدات مستقیم باشند، از راه دور و در مکان‌های مختلف، درباره مفاهیم گوناگون از طریق رسانه‌ها اطلاعات کسب کنند.

بورس اوراق بهادار تهران از عوامل گوناگونی در جهت انتقال فرهنگ سهام‌داری استفاده می‌کند. از جمله این فعالیت‌های فرهنگی عبارتند از برگزاری دوره‌های آموزش عمومی، نمایشگاه سالانه و همایش‌ها.

هم‌چنین بورس اوراق بهادار تهران به‌منظور گسترش فرهنگ سهام‌داری، اقدام به تاسیس تالارهای مناطق نموده که در مراکز استان‌ها مستقر می‌باشند. سهام‌داران و علاقمندان موضوع

1. Flinn
2. Bangwayo

بورس و سرمایه‌گذاری در بورس می‌توانند جهت دریافت خدمات و نیز شرکت در دوره‌های آموزشی به این تالارها مراجعه نمایند.

بورس اوراق بهادار با وجود تمام فعالیت‌های فرهنگی ذکر شده، متأسفانه از رسانه‌های گروهی برای آموزش و فرهنگ‌سازی استفاده نمی‌کند و علت را کمبود بودجه بیان می‌کند، این در حالی است که رادیو و تلویزیون در انتقال فرهنگ نقش بسیار مهمی دارند. ما نباید فراموش کنیم که هرچه در آموزش هزینه شود نوعی سرمایه‌گذاری است، که سود حاصل از آن در مقابل سرمایه‌گذاری اولیه بسیار ناچیز خواهد بود.

در جهان امروز وسایل ارتباط جمعی؛ مانند مجله، روزنامه، رادیو، تلویزیون، سینما، اینترنت و جدیداً تلفن همراه، با انتقال اطلاعات در شکل‌دهی افکار عمومی و توسعه و تغییر فرهنگ، نقش بزرگی را ایفا می‌کنند؛ یا حداقل در گسترش، یا کنترل آن سهم بسزایی داشته‌اند. در بین این رسانه‌ها، سهم صدا و مخصوصاً سیما، بیش‌تر از سایرین خواهد بود، به‌گونه‌ای که نقش سازنده یا مخرب آن با دانشگاه برابری می‌کند.

حضرت امام خمینی در مورد نقش و اهمیت تلویزیون فرمود: «اهمیت رادیو و تلویزیون بیشتر از همه (وسایل ارتباط جمعی) است، این دستگاه، دستگاه تربیتی است. باید تمام اقشار ملت با این دستگاه تربیت شوند، این یک دانشگاه عمومی است؛ یعنی دانشگاهی است که در تمام سطوح کشور گسترده شده است. (صحیفه نور، ج ۵ ص ۲۰۳).

سوالات پژوهش

۱. آیا رابطه معناداری بین آموزش و ارتقای دانش مالی شرکت‌کنندگان وجود دارد؟
۲. آیا رابطه معناداری بین آموزش و گسترش فرهنگ سهام‌داری شرکت‌کنندگان وجود دارد؟

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری در این پژوهش، کلیه شرکت‌کنندگان در دوره مقدماتی آموزش عمومی بورس اوراق بهادار تهران در تیرماه ۱۳۹۰ می‌باشد. تعداد شرکت‌کنندگان در این دوره ۷۴ نفر بوده است.

در این پژوهش به دلیل کوچک بودن حجم نمونه از روش سرشماری استفاده شده است. و تمام شرکت‌کنندگان در دوره آموزشی تابستانه سال ۱۳۹۰ مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

ابزار و روش‌های گردآوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این پژوهش از ابزار پرسش‌نامه برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شده است. سوال‌های پرسش‌نامه با توجه به اهداف تحقیق، از درون منابع آموزشی دوره‌ها و با استفاده از نظرات استاد راهنما و استاد مشاور و همچنین نظرات برخی از اساتید محترم تهیه و تنظیم گردید. برای بالا بردن روایی و اعتبار پرسش‌نامه جلسات متعددی با برخی از مدرسین و مسئولان آموزشی دوره‌ها برگزار گردید و نقطه نظرات آنان در تدوین پرسش‌نامه مورد توجه قرار گرفت. در این پژوهش برای اندازه‌گیری میزان پایایی پرسش‌نامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است و آلفای آن ۰/۷۵۴ محاسبه شد.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش شبه آزمایشی استفاده شده است. در بخش آمار توصیفی از جدول‌ها، فراوانی، درصد فراوانی، نمودارهای ستونی، میانگین و انحراف معیار برای توصیف آزمودنی‌ها، استفاده شده است. در بخش آمار استنباطی از آزمون‌های زیر استفاده شده:

- ۱- آزمون t وابسته
- ۲- آزمون t مستقل
- ۳- آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه

تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش

تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده به‌منزله پل ارتباطی برای رسیدن به نتایج پژوهش می‌باشد. در این بخش از گزارش پژوهشگر به توصیف حجم نمونه پرداخته و با اجرای آزمون آماری مناسب در مورد معناداری رابطه‌ها و تفاوت‌ها و تعمیم نتایج به‌دست آمده به جامعه مورد نظر اقدام می‌کند.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش شبه آزمایشی استفاده شده است. در بخش آمار توصیفی از جدول‌ها، فراوانی، درصد فراوانی، نمودارهای ستونی، میانگین و انحراف معیار برای توصیف آزمودنی‌ها، استفاده شده است. در بخش آمار استنباطی از آزمون‌های زیر استفاده شده:

آزمون t وابسته، آزمون t مستقل و آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه در ابتدا مشخصات فردی نمونه مورد مطالعه، از نظر جنس، سن و تحصیلات را بیان می‌کنیم. سپس یافته‌های پژوهش را به ترتیب سوالات پژوهش و در نهایت اثربخشی آموزش را با توجه به سن و جنس و تحصیلات بیان می‌کنیم.

با توجه به جدول (۱) ۵۹/۵ درصد از شرکت کنندگان در دوره‌های آموزشی مرد هستند.

جدول ۱. توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان به تفکیک جنس

جنس	فراوانی	درصد
مرد	۲۵	۵۹/۵
زن	۱۷	۴۰/۵
کل	۴۲	۱۰۰

با توجه به جدول شماره دو ۶۲ درصد از شرکت کنندگان در دوره‌های آموزشی بین ۲۰-۳۰ سال سن دارند و می‌توان گفت اکثریت شرکت کنندگان در این دوره‌های آموزشی جوان هستند.

جدول ۲. توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان به تفکیک سن

سن	فراوانی	درصد
۲۰ تا ۳۰	۴۶	۶۲
۳۱ تا ۴۰	۱۰	۲۳/۵
۴۱ تا ۵۰	۶	۱۴/۵
بالای ۵۰	۰	۰
کل	۴۲	۱۰۰

با توجه به جدول شماره سه ۵۹/۵ درصد از شرکت کنندگان در این دوره‌های آموزشی مدرک لیسانس دارند و کم‌ترین تعداد متعلق به دارندگان مدرک زیر دیپلم و بالاتر از لیسانس می‌باشد.

جدول ۳. توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان به تفکیک مدرک تحصیلی

مدرک	فراوانی	درصد
زیر دیپلم	۱	۲/۵
دیپلم	۱۵	۳۵/۵
لیسانس	۲۵	۵۹/۵
بالاتر	۱	۲/۵
کل	۴۲	۱۰۰

بررسی سوالات پژوهشی

۱- آیا رابطه معناداری بین آموزش و ارتقای دانش مالی شرکت‌کنندگان وجود دارد؟
برای بررسی این سوال از آزمون t وابسته استفاده شد و داده‌های مربوط در جدول ۴ آمده است.

جدول ۴. آزمون t وابسته برای مقایسه پیش‌آزمون و پس‌آزمون دانش مالی

سطح معناداری	درجه آزادی	t محاسبه شده	خطای استاندارد میانگین	انحراف معیار	میانگین	آزمون
۰/۰۰۰۱	۴۱	۷/۹۱۹	۳۶۱	۲/۳۴۲	۳/۳۱	پیش آزمون
			۳۲۷	۲/۱۱۶	۶/۷۰	پس آزمون

با توجه به جدول ۴ t محاسبه شده برای این مولفه ۷/۹۱۹ می‌باشد که در سطح معناداری $p < ۰/۰۵$ معنادار می‌باشد.

معنادار بوده یعنی آموزش در ارتقا دانش مالی افراد موثر بوده است. آیا رابطه معناداری بین آموزش و گسترش فرهنگ سهام‌داری شرکت‌کنندگان وجود دارد؟
برای بررسی این سوال از آزمون t وابسته استفاده شد و داده‌های مربوط در جدول ۵ آمده است.

جدول ۵. آزمون t وابسته برای مقایسه پیش‌آزمون و پس‌آزمون دانش فرهنگ‌سازی

سطح معناداری	درجه آزادی	t محاسبه شده	خطای استاندارد میانگین	انحراف معیار	میانگین	آزمون
۰/۰۰۰۱	۴۱	-۱۰/۸۹۷	۴۱۶	۲/۶۹۶	۳/۳۸	پیش آزمون
			۴۱۴	۲/۶۸۳	۶/۷۹	پس آزمون

با توجه به جدول ۵ t محاسبه شده برای این مولفه -۱۰/۸۹۷ می‌باشد که در سطح معناداری $p < ۰/۰۵$ معنادار می‌باشد.

معنادار بوده یعنی آموزش در گسترش فرهنگ سهام‌داری موثر بوده است.
در نهایت با توجه به نتایج به‌دست آمده از آزمون‌های انجام شده می‌توان گفت اثربخشی آموزش در بخش فرهنگ‌سازی بیشتر از اثربخشی در بخش ارتقا دانش مالی شرکت‌کنندگان بوده است.

برای بررسی تاثیر جنس بر اثربخشی آموزش از آزمون t مستقل استفاده شده و داده‌های مربوط در جدول ۶ آمده است.

جدول ۶. آزمون t مستقل برای بررسی تاثیر جنس بر اثربخشی آموزش

جنس	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد میانگین	t محاسبه شده	درجه آزادی	سطح معناداری
زن	۴/۷۶	۳/۹۱۴	۹۴۹	-۲/۰۴۱	۴۰	۰/۸۷۳
مرد	۷/۲۴	۳/۸۲۲	۷۶۴			

در جدول ۶ t محاسبه شده برای این مولفه ۲/۰۴۱- می‌باشد. با توجه به نتایج حاصله از آزمون t این مولفه در سطح $p > / ۰.۵$ معنادار نیست. یعنی جنسیت افراد در اثربخشی آموزش تاثیری نداشته است.

برای بررسی تاثیر سن بر اثربخشی آموزش از آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه استفاده شده و داده‌های مربوط در جدول ۷ آمده است.

جدول ۷. آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه برای بررسی تاثیر سن بر اثربخشی آموزش

مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	f	سطح معناداری
۲۳/۲۷۰	۲	۱۱/۶۳۵	۰/۷۱۵	۰/۴۹۵
۶۳۴/۳۴۹	۳۹	۱۶/۲۶۵		
۶۳۴/۶۱۹	۴۱			

در جدول ۷ سطح معناداری ۰/۴۹۵ می‌باشد. با توجه به نتایج حاصله از آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه این مولفه در سطح $p > / ۰.۵$ معنادار نیست. یعنی سن در اثربخشی آموزش تاثیری نداشته است.

برای بررسی تاثیر تحصیلات بر اثربخشی آموزش از آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه استفاده شده و داده‌های مربوط در جدول ۸ آمده است.

جدول ۸. آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه برای بررسی تاثیر تحصیلات بر اثربخشی آموزش

سطح معناداری	f	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	
۰/۴۶۳	۰/۸۷۹	۱۴/۱۴	۳	۴۲/۴۴۶/۴۴۶	بین گروه‌ها
		۱۶/۱۸۹	۳۸	۶۱۵/۱۷۳	درون گروه‌ها
			۴۱	۶۵۷/۶۱۹	جمع

در جدول ۸ سطح معناداری ۰/۴۶۳ می‌باشد. با توجه به نتایج حاصله از آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه این مولفه در سطح $p > 0.05$ معنادار نیست. یعنی تحصیلات بر اثربخشی آموزش تاثیری نداشته است.

در نهایت با توجه به نتایج به‌دست آمده از آزمون‌های انجام شده می‌توان گفت سن، جنس و تحصیلات تاثیری در اثربخشی آموزش ندارند.

بحث و نتیجه‌گیری

بررسی مشخصات فردی شرکت‌کنندگان در دوره‌های آموزشی با توجه به اطلاعات به‌دست آمده از مشخصات فردی پرسش‌نامه‌ها به‌طور خلاصه می‌توان گفت که بیشتر افراد شرکت‌کننده در دوره‌های آموزشی بورس اوراق بهادار، از نظر سن (جوان)، از نظر جنس (مرد)، از نظر تحصیلات (لیسانس) بوده‌اند.

بررسی سوالات پژوهش

- ۱- آیا رابطه معناداری بین آموزش و ارتقای دانش مالی شرکت‌کنندگان وجود دارد؟
 - ۲- آیا رابطه معناداری بین آموزش و گسترش فرهنگ سهام‌داری شرکت‌کنندگان وجود دارد؟
- برای پاسخ گفتن به سوالات پژوهش از آزمون t وابسته استفاده شده است. نتایج این آزمون‌ها نشان می‌دهد که آموزش بر ارتقا دانش مالی شرکت‌کنندگان و گسترش فرهنگ سهام‌داری در میان آن‌ها موثر بوده است.

در نهایت با توجه به نتایج به‌دست آمده از آزمون‌های انجام شده می‌توان گفت اثربخشی آموزش در بخش فرهنگ‌سازی بیشتر از اثربخشی در بخش ارتقا دانش مالی شرکت‌کنندگان بوده است. علت اثربخشی بیشتر در فرهنگ‌سازی را می‌توان به دو دلیل ذیل نسبت داد:

- ۱- مطالب ارائه شده در زمینه فرهنگ‌سازی، ملموس‌تر از مطالب ارائه شده در زمینه دانش مالی می‌باشد.

۲- با توجه به مشاهدات محقق، روش تدریس غالب در این دوره‌های آموزشی، روش سخن‌رانی می‌باشد. این روش تدریس، روش مناسبی برای ارائه مطالب در زمینه فرهنگسازی می‌باشد، اما روش مناسبی برای ارائه مطالب در زمینه دانش مالی نمی‌باشد. بررسی میزان تاثیر سن، جنس و تحصیلات بر اثربخشی آموزش: برای بررسی میزان تاثیر سن بر اثربخشی آموزش از آزمون t مستقل استفاده شده است. برای بررسی میزان تاثیر جنس و تحصیلات بر اثربخشی آموزش از تحلیل واریانس یک‌طرفه استفاده شده است. نتایج به دست آمده از این آزمون‌ها نشان می‌دهد که سن، جنس و تحصیلات هیچ‌گونه تاثیری بر اثربخشی آموزش نداشته‌اند.

پیشنهاد‌های برگرفته از پژوهش

- ۱- برای افزایش اثربخشی آموزش، بهتر است مدرسین تا آن‌جا که امکان دارد از نظرات و پیشنهاد‌های شرکت‌کنندگان استفاده کنند. زیرا اغلب اوقات آن‌چه را که بزرگسالان (شرکت‌کنندگان) بیان می‌کنند، اشاره‌ای ضمنی به نیاز واقعی آن‌ها است.
- ۲- مدرسین دوره‌ها با اصول آموزش بزرگسالان آشنا باشند و از تکنیک‌ها و روش‌های مناسب آموزش بزرگسالان استفاده کنند.
- ۳- استفاده از وسایل ارتباط جمعی در جهت گسترش فرهنگ سهام‌داری. امروز وسایل ارتباط جمعی؛ مانند مجله، روزنامه، رادیو، تلویزیون، سینما، اینترنت و جدیداً تلفن همراه، در توسعه و تغییر فرهنگ، نقش بزرگی را ایفا می‌کنند.

پیشنهاد برای پژوهش‌های آینده

- ۱- به محققان و دانشجویان پیشنهاد می‌شود که محتوای آموزشی را در این دوره‌های آموزشی در جهت ارتقا دانش مالی و فرهنگسازی مورد بررسی قرار دهند.
- ۲- به محققان و دانشجویان پیشنهاد می‌شود که روش تدریس مورد استفاده در این دوره‌های آموزشی را در جهت ارتقا دانش مالی و فرهنگسازی مورد بررسی قرار دهند.
- ۳- به محققان و دانشجویان پیشنهاد می‌شود با توجه به اصول آموزش بزرگسالان، آموزش‌های عمومی بورس اوراق بهادار را مورد بررسی قرار دهند.

منابع

- اسلامی بیدگلی، غلام رضا. *دردهای بورس*. نشریه اقتصاد نوین. شماره ۷۴. رامشک، موسی. مقاله توسعه فرهنگی ۱۳۸۸. www.magiran.com
- رحمانی، علی. *صنعت بورس اوراق بهادار و آموزش سرمایه‌گذاران*. کتاب مجموع مقالات همایش استانی (شیراز). گردآوری: واحد آموزش بورس اوراق بهادار تهران. ۱۳۸۷. صفحه، ۹.
- عزیدفتری، فریبا. فرهنگ و جامعه. انتشارات قطره. ۱۳۸۰. صفحه، ۹.
- مولایی، مهرداد. *نظریه یادگیری اجتماعی*. ۴ اردیبهشت، ۱۳۸۷ www.aftabir.com
- میرقربانی، حسین. *مشکلات و نارسای‌های نظام بانکی*. مهر، ۱۳۸۸ www.javanemrooz.co

Bangwayo Prosper F. Bangwayo-Skeetea. Afaf H. Rahimb Precious Zikhali. 2010 *Does education engender cultural values that matter for economic growth?* ELSEVIER

Baumann ruth 2010 A sound investment. www.google.com

Crank lee 2000 is there a role for culture in human behavior ecology. ELSEVER

Dimove violeta 2011 education and culture. ELSEVER 4

Dvorak Tomas Henry Hanley 2010 Financial literacy and the design of retirement plans. ELSEVIER

Flinn V Mark 2010 Culture and the Evolution of Social Learning ELSEVIER

Montgomery Roger 2009 What did you learn? www.ASX.com 7

Rakow Jessica. Laura D. DeLaune 2011 teaching financial literacy in a co-curricular service-learning model. ELSEVIER

Scully R Colin. Australia's Share Owners an ASX study of share investors in 2004. www.ASX.com

van Rooij Annamaria Lusardi Rob J.M. Alessie 2010 Financial literacy and retirement planning in the Netherlands Maarten ELSEVER

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی